

CPT.: *Larviforme. Larvipar.*

Làs, V. llas, llassa

LASCAR, probablement pres del cast. *lascar*, i 5 aquest, del norm. *lasker* = fr. *lâcher* 'amollar, aflluixar' (FEW v, 228ss.). □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

LASCIU, pres del ll. *lascivus* 'enjogassat', 'petulant', 'lasciu'. □ 1.ª doc.: 1805, Belv., però *lascivament* ja mj. S. xv, en el *Curial*.

DERIV.: *Lascivia* [S. xv?, *Hist. de Garí*; Lacav.]. *Lasciviós* [JRoiç, *Spill*]. *Lascivós*.

LASERPICI, pres del ll. *laserpicium* id. □ 1.ª doc.: 15 Lab. 1840.

Cavanilles dona *laserpi raspós* com a nom val. del *Laserpitium scabrosum*, planta de la seva classe v o Pentàndria (*Obs.*, ed. 1788, II, 328), forma que sembla 20 resultar d'un tractament semi-hereditari, a la manera de *servii/SERVEI, espai, homei* etc.

Lassadura, lassament, lassar, lassedat, lassesa, lassitud, V. llas

LAT, LATA, adj., pres del ll. *latus, -a, -um*, 'ample, ampli'. □ 1.ª doc.: DOrt.1

Lata 'pesadura, cosa pesada' (evitar l'horrible barbarisme *llauna* o *llanda* usats en aquest sentit: *pesadura, jova o cosa pesada*, són bons per dir això); per a l'origen, però, cf. DECH, s. v. *lata* (III, 599a23ss.). *Latitud* [1399, BMetge, *Somni* I, *NCl.*, 28.9, *Riq.*, 182.14],² pres del ll. *latitudo* id.; *latitudinal*; *latitudinari* [Lab. 1840]. *Dilatar* [DTo. 1647], pres del llatí *dilatare* 'eixamplar': «Semframis, regina dels assirians,³ la qual no solament regnà per molt de temps, ans vencent los indians e etiops, cresqué e dilatà son regne», BMetge [*Somni* IV, *NCl.*, 136.7]; *dilatació* [Lacav.]; *dilatador* [id.]. *Dilatatiu*; *dilatatable*; *dilatabilitat*.

CPT.: *Latifundi* [1925, add. de Fontserè al DOrt.;⁴ DFa.], ll. *latifundium* id., format amb el ll. *fundus* 'propietat rústica'; *latifundista. Latoclavi. Latifoliat*.

¹ Sembla que s'havia mantingut amb valor quasi apellatiu en l'Alt Pallars fins al S. XVII, judicant per la frase «una llosa *lada*» que llegeixo en el Capbreu⁴⁵ de Rialb (Vall d'Assua) com a afrontació en un doc. de 1645, fº 40v. També en bearnès «la fosse de Coarede, qui tiey de *lat* 8 pas o pluus», *Cart. d'Os-sau*, a. 1457, p. 275. I de la presència en la nostra toponímia es treu la mateixa impressió: ultra *Pera*⁵⁰ *lada* i *Comalada* (la gran vall canigonenca afl. del Tec), recordem *els Montllats* a les Serres de Prades (en pron. descurada *Moillats*), *Campolado* cap a Unarre o Cardós, *Capo-lado* també a l'Alt Pallars (Erinyà?), amb fonètica pre-catalana, com també⁵⁵ *Els Hortolados* a Sorpe, *Costalada* i *Pilarada* (<*Peira-lada*) a Berrós, *Es Piralades* i *Es Feixalades* a Aneto, *Pitllat* (<*Puig Llat*) a Cabó etc. —² En l'acc. geodèsica: «Bna. --- està situada --- a 41 graus y 26 minuts de latitut y 18º 45' de longitud ---»,⁶⁰

B. de Maldà (*Excursions*, p. 1), i ja és això aproximadament en l'astròleg Corsuno, S. XIV (veg. la cita en Careta, *Barbr.*, s. v. *centro*).

LATENT, pres del ll. *lätens, -ëntis*, participi actiu de *latēre* 'estar amagat'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

Latitar; *latitant*. *Delitescència*, pres del ll. *delitescere* 'amagar-se', derivat de *latere*; *Lantan* [DOrt.], derivat savi del gr. *λανθάνω* 'estic amagat', germà del ll. *latere*, nom que es va donar a aquest metall, perquè se'n veu tan poc.

CPT.: *Letarg* 'ensopiment' i en català més aviat *letargia* [letargia, Lacav.]; *litargia* [1460, JRoiç, *Spill*, 6834]; *letàrgic* [litàrgic, id. id., 12156]: del grec *λήθαργος* 'letàrgic', 'oblidós', 'peresós', compost de *λήθη* 'oblit' (de la mateixa arrel que el gr. *λανθάνω*) i *ἀργός* 'inactiu'. *Aletargar*.

LATERAL, pres del ll. *lateralis*, id., derivat de *latus, latēris*, 'costat'. □ 1.ª doc.: fi S. xv (Albert el Gran, *AlcM*).

El ll. *LATUS*, mot del gènere neutre (conservat fins avui pel cast. i port. *lado*, it. *lato*, i encara fr. ant. *lez*, oc. ant. *latz*) restà en cat. ant. com *lats* m. sing., segles XIII-XIV, molt rar ja en el xv: «tu às lo *latz* ubert e'l piz en se<n>yal de vanaglòria --- e lo meu *latz* traucat per tu», *VidesR*, fº 85v1; veg. més en el gloss. de les *VidesR*.¹ *Collateral*: «lo altar major, dorat tot, ab una imatge de bulto, primorosa, de Sant Miquel, sobre lo Sacrari, y dos Sants *colaterals*, un de estos Sant Andreu Apòstol», B. de Maldà (*Excursions*, p. 4). *Lateralitat. Collateralitat*.

CPT.: *Quadrilàter. Unilateral*.

¹ Ja en Llull: «Déus sofer que lo món sia així malvats / per ço que mills pusca donar a tots *lats*», c. 1295 (*Desconhort*, v. 497); «en les taules de la carniceria de la ciutat, que són devés l'Esglea de Sancta Maria, se deven vendre moltons e vaques --- en les altres taules, que són del altre *lats*, e són apellades taules de boc, se deven vendre les carns dels boc» (OL, p. 406); «la regina vènc a Galeàs, e aseg<u>és a son *lats*», «se fo colgat al *lats* de la donzella», «la gonela en son *lats*», «--- èn son *lats*», Reixac (*Questa*, 15.24, 80.33, 90.1, 44.19). Es mantingué sobretot en certes locucions adverbials prepositives, i en certes frases verbals; *a lats de* 'al costat de': «si *a lats* de vinya d'algú s'aurà a fer entuxà ---», «del cap del Pont Major --- entró a l'adoberia que-ls çabaters han *a lats* de la torra d'En Gm. Pallarès en lo sensal del senyor bisbe, axí en la parellada com en carreres»; «si --- les barques estiguessen ormejades de popa o *a lats* de la nau o del leny», *Consolat*, § 239 (Pard., p. 324); també *de lats de*: «mariner és tengut de acolorar senyor de nau <tolerar-li coses violentes>», si li diu vilania; e si li corre dessobre, lo mariner deu fugir fins a proa, e deu-se metre *de lats* de la cadena; e si lo senyor hi passa, ell li deu fugir de la altra part», *Consolat*, § 120 (p. 146). *Lats a lats* 'costat per costat': «Qui constroeyx cases *lats a lats* de les cases, o de